

CERCUL MILITAR NAȚIONAL UN PALAT ÎN INIMA CAPITALEI

Toate marile capitale și metropole ale Europei se definesc prin câteva clădiri și edificii emblematice care le conferă o identitate proprie și le asigură o evidentă personalitate. Bucureștiul de ieri și de astăzi, „micul Paris” de odinioară, are ca repere simbolice numeroase efigii arhitecturale precum: Ateneul Român, Palatul CEC, Muzeul Poștelor (azi Muzeul de Istorie), Universitatea, Palatul Regal, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”. Între aceste adevărate cărți de vizită ale capitalei, palatul Cercului Militar Național ocupă una dintre cele mai de seamă poziții. Situat în chiar inima capitalei, la intersecția Căii Victoriei cu bulevardul Elisabeta, axe majore ale urbei, palatul Cercului Militar are, asemeni multor alte clădiri istorice, o istorie frământată. Instituția Cercului Militar al Ofițerilor Garnizoanei București a apărut la 15 decembrie 1876, cu mult înainte de ridicarea edificiului, având ca obiectiv strângerea legăturilor de camaraderie dintre ofițerii de toate armele și de toate gradele, activi sau în rezervă, stabilirea de legături între familiile ofițerilor, precum și între acestea și societatea civilă, punerea la dispoziție a unui local adecvat în care ofițerii și membrii familiilor lor să își poată desăvârși educația. Se întâmpla doar cu un an înainte de războiul din anii 1877-1878, care a consfințit prin jertfa armatei române independența țării. Nucleu al aspirațiilor patriotice și spirituale ale ofițerilor români, Cercul Militar și-a desfășurat activitatea în diferite localuri închiriate în centrul capitalei, sub înaltul patronaj al regelui Carol I, primul său comandant fiind generalul Eraclie Arion.

Ca urmare a votului celor două camere ale Parlamentului, regele Carol I a promulgat în anul 1897 decizia de alocare a unui teren din proprietatea statului, de 2000 mp, situat în centrul Bucureștiului, între bulevardul Elisabeta și strada Sărindar, pe locul fostei biserici a mănăstirii Sărindar. Edificiu cu un vechi trecut istoric, atribuit drept ctitorie a lui Matei Basarab, biserica mănăstirii Sărindar fusese demolată în anul 1896, din cauza stării avansate de ruinare în care se găsea, astfel că locul ales putea fi considerat un spațiu cu valențe spirituale creștine. Odată ales terenul, în anul 1899 a fost organizat un concurs de arhitectură pentru atribuirea proiectului viitorului palat. Câștigătorul a fost desemnat

arhitectul Dimitrie Maimarolu (1859-1926), format la Școala de Belle Arte de la Paris. Influențat de neoclasicismul de tip eclectic francez, Dimitrie Maimarolu a fost unul dintre marii arhitecți români de la începutul sec. al XX-lea, printre realizările sale de seamă numărându-se Palatul Camerei Deputaților (azi Palatul Patriarhiei), Biserica Armenească, Biserica Sf. Silvestru. Unanim apreciat, proiectul a fost transpus în practică cu o mare întârziere din cauza evenimentelor politice ale vremii. Serbările jubileului de 40 de ani de domnie ai regelui Carol I din cursul anului 1906, urmat de anul dramatic al răscoalei din 1907 au amânat începerea lucrărilor de construcție, astfel că șantierul a început abia în anul 1911. La finanțarea lucrărilor au contribuit în mod decisiv cotizațiile ofițerilor garnizoanei București, ca și depunerile personalităților militare și politice ale epocii: Nicolae

Filipescu - ministru de război, urmat de generalii Rășcanu și Mărdărescu, care i-au succedat la conducerea ministerului. Construcția a demarat lent, cu sincope, din cauza, în bună măsură, neînțelegerilor și conflictelor dintre arhitectul Dimitrie Maimarolu și reprezentantul beneficiarului, Ministrul de Război, generalul Vasile Zotta. Adept al rigorii și exactității militare, generalul Zotta era împotriva spiritului boem, artistic al arhitectului Maimarolu. Este demnă de reținut disputa cu privire la realizarea arcadei intrării principale a palatului din actuala stradă Constantin Mille. Zotta solicita refacerea proiectului, căci, potrivit opiniei sale, automobilul principelui moștenitor Ferdinand, viitorul rege, nu putea întoarce în condiții de siguranță în fața intrării. A fost nevoie să fie adus automobilul cu pricina pentru a face manevrele necesare și a demonstra justetea viziunii lui Maimarolu.

O altă problemă care întârzia lucrările era rezolvarea fundațiilor edificiului. Terenul ales era mlăștinos, nisipos și nesigur, astfel că se impunea găsirea unor soluții care să asigure soliditatea clădirii. Într-o epocă în care betonul armat era la începuturile sale, Dimitrie Maimarolu a propus o soluție îndrăznească de fundație pe piloni de stejar, care, odată înfiți în terenul mlăștinos, se rigidizau fără a se fisura sau crăpa. Rămânea de rezolvat problema procurării unei cantități atât de mari de piloni de stejar, neprevăzute în devizul inițial. Și de această dată, Nicolae Filipescu, ca un adevărat ctitor al edificiului, acum ministru al Domeniilor, în guvernul Titu Maiorescu, a aprobat alocarea din pădurile statului a cantității necesare de bușteni din stejar cu coordonatele necesare construcției. Justetea acestei soluții se verifică astăzi prin soliditatea nedezmințită a fundației palatului.

La sfârșitul anului 1914, după decesul regelui Carol I și începutul Primului Război Mondial, clădirea palatului Cercului Militar era practic finalizată „la roșu”, iar în vara anului 1916 era aproape gata de inaugurare, mai puțin finalizarea decorațiilor interioare la care și-a adus contribuția arhitectul francez Ernest Doneaud. Palatul era deja numit „podoaba capitalei”.

A intervenit însă intrarea României în război de partea puterilor Antantei, și după primele succese în Ardeal a urmat tragedia înfrângerilor succesive, culminate cu ocuparea Bucureștiului și a jumătății sudice a țării în luna noiembrie a anului 1916. Toată conducerea țării, regele, regina, guvernul și armata s-au retras la Iași, în Moldova neocupată. Palatul încă neinaugurat al Cercului Militar a fost ocupat, asemeni altor clădiri de seamă ale capitalei, de trupele germane care au instalat aici sediul Administrației Militare a Bucureștiului. Devenit sediul Corpului Central de gardă al Comandamentului Garnizoanei Germane, Cercul Militar a fost transformat în închisoare pentru ofițerii români prizonieri. 80 de celule de lemn insalubre au fost instalate circular în ceea ce este astăzi Sala de Marmură - spațiul de elită al edificiului. Aici, numeroși prizonieri români au trăit clipe grele ale detenției între anii 1916-1918. În ziua de 1 decembrie 1918, odată cu revenirea în capitală a regelui Ferdinand I și a reginei Maria alături de armata română, după evacuarea Bucureștiului de trupele de ocupație germane și în fericita clipă a proclamării Marii Uniri de la Alba Iulia, clădirea mult încercată a palatului Cercului Militar a revenit sub coordonarea posesorului său de drept, armata română. Au urmat anii dificili postbelici, când țara, secătuită de război, își găsea cu greu resursele pentru refacerea edificiilor distruse și afectate.

Cu toate acestea, depășind obstacolele financiare și organizatorice, conducerea Cercului Militar și a Ministerului de Război a reușit să finalizeze lucrările edificiului serios avariat în urma ocupației germane, la sfârșitul anului 1922. Inaugurarea festivă a palatului a avut loc în ziua de 4 februarie 1923 în prezența regelui Ferdinand, a reginei Maria, a ministrului de război Gh. Mărdărescu și a mitropolitului primat Miron Cristea, viitorul patriarh al României. Cu acest prilej regele Ferdinand a rostit o scurtă cuvântare: „Cu vie plăcere și cu satisfacție în suflet am venit astăzi spre a inaugura, în sfârșit, palatul Cercului Militar care, câteodată, părea îndepărtat ca și visul nostru secular pe care credeam că nu îl vom atinge niciodată”. Și mitropolitul primat Miron Cristea a expus mesajul bisericii: „În acest loc binecuvântat, pe locul fostei biserici Sărindar, va izvorî întotdeauna, ca un fel de gaz metan, acel miros de creștinească tămâie, acea energie duhovnicească ce va învălui cuprinsul acestui palat într-o binefăcătoare atmosferă de superioare învățăminte în care iubitul nostru corp ofițeresc, educatorii întregii armate vor putea vorbi și își vor putea hrăni sufletul cu ozonul sănătos

al însuflețitoarelor îndemnuri la jertfa supremă pentru idealuri”.

Impresionând prin monumentalitatea edificiului și frumusețea formelor sale arhitecturale, palatul a devenit una dintre efigiile majore ale capitalei. Perioada interbelică s-a dovedit deosebit de fastă pentru destinele Cercului Militar. Interioarele sale somptuoase au găzduit spectacole de înaltă ținută artistică, aniversări și evenimente marcante din viața armatei și a corpului ofițeresc, activități culturale, științifice, recreative, sportive. Personalități militare și politice străine ale epocii au fost oaspeți ai Cercului Militar.

În 1940, anul marilor pierderi teritoriale ale României (Basarabia și Bucovina de nord, Transilvania de nord-vest, Cadrilaterul) ca urmare a începutului celui de-Al Doilea Război Mondial și a izolării României în contextul european, fără posibilități de apărare în fața revendicărilor vecinilor, a marcat și o diminuare a activității Cercului Militar. Anii grei ai participării României la cel de-Al Doilea Război Mondial (1941-1945) au redus și mai mult viața obișnuită a instituției, în condițiile în care cea mai mare parte a corpului ofițeresc era concentrată pe front. Sfârșitul războiului, în anul 1945, nu a adus însă și o revenire la mersul firesc al activităților Cercului Militar. Ca urmare a înțelegerilor marilor puteri învingătoare ale războiului, România a intrat în sfera de influență a Uniunii Sovietice, marele vecin de la răsărit, care a căutat să își impună propriul său sistem politic. Între 1945 și 1947, anul abdicării forțate a regelui Mihai I și al proclamării republicii populare, partidele politice au fost îngrădite în activitatea lor, fiind apoi desființate. A fost instituită conducerea partidului unic al clasei muncitoare, după modelul Moscovei.

Armata română a fost transformată din temelii, prin îndepărtarea forțată a elitei corpului ofițeresc și înlocuirea ei cu elemente obediente regimului. Era firesc ca și Cercul Militar Național să suporte vicisitudinile epocii. În anul 1948, denumirea Cercului Militar a fost schimbată în „Casa Centrală a Armatei”, instituția și palatul funcționând cu acest nume până în anul 1991. În principiu, sfera de activități a Casei Centrale a Armatei era aceeași ca și înainte. Totul era însă sever cenzurat și ideologizat, potrivit propagandei noului regim de așa zisă „democrație populară”. Totodată, palatul înceta a mai fi proprietatea exclusivă a ofițerilor garnizoanei București, devenind un „bun al întregului popor” și subordonându-se deciziilor factorilor politici ai țării. În interioarele edificiului au fost îndepărtate efigiile regilor și stemele regale, a fost schimbată denumirea sălilor și au fost înstrăinate unele spații către structuri care nu erau militare. În ciuda ideologizării excesive a oricăror feluri de activități, de-a lungul anilor s-au desfășurat și activități de o reală valoare culturală și patriotică. Pe scena sălii de spectacol a palatului au evoluat mari nume ale dramaturgiei românești ca George Vraca, George Calboreanu, Octavian Cotescu, Silviu Stănculescu, Gheorghe Cozorici, Silvia Popovici, Leopoldina Bălănuță, Eusebiu Ștefănescu. Personalități ale culturii și științei au conferențiat în sălile Casei Centrale a Armatei.

Marele cutremur de pământ din 4 martie 1977 a afectat serios structura de rezistență a palatului care rezistase cu succes cutremurului din anul 1940, ca și bombardamentelor americane și germane din vara anului 1944. Se impuneau urgente măsuri de restaurare și consolidare.

Lucrările au început în anul 1979 și au durat un deceniu, finalizându-se la sfârșitul anului 1989, puțin înainte de declanșarea Revoluției Române. A fost consolidată structura de rezistență a clădirii, au fost refăcute sistemele de drenaj și evacuare a apelor reziduale, a ventilației și circuitelor electrice. Au fost refăcute finisajele și ornamentele interioare, eliminându-se adaosurile neinspirate aduse proiectului inițial, de-a lungul anilor. Schimbările politice majore de la începutul anului 1990 au găsit palatul primestit cu o nouă tinerețe, gata să își reia vechiul destin, după aproape o jumătate de veac.

În anul 1991, Ministerul Apărării Naționale a hotărât revenirea instituției la numele inițial de „Cercul Militar Național”.

Toate sălile palatului și-au recăpătat vechile denumiri: Sala de Marmură, Sala Bizantină, Sala Gotică, Sala Norvegiană, Sala Maură, Sala Alba-Iulia. Regăsindu-și identitatea de sine, impunătorul palat al Cercului Militar s-a reîntors la tradițiile care îl consacraseră cu decenii în urmă. Conferințe, simpozioane și activități de anvergură națională și internațională s-au succedat în ultimele decenii în sălile și saloanele palatului. Capete încoronate ale Europei și personalități politice internaționale marcante au vizitat edificiul. În anul 1995 a fost inaugurată „Galeria Artelor”, un spațiu expozițional de elită, la parterul fațadei palatului dinspre bulevardul Elisabeta, devenind în scurtă vreme una dintre cele mai renumite săli de expoziție ale capitalei. Toți marii artiști plastici contemporani au expus pe simezele „Galeriei Artelor”. Din lucrările plastice de valoare donate de artiștii expozanți, a luat ființă, în anul 2001, Galeria de Artă Contemporană, prima colecție de artă românească contemporană din țara noastră. Cuprinzând la început un număr de 130 de lucrări, colecția însumează astăzi peste 600 de opere plastice. Spectacole teatrale, muzicale, baluri și reuniuni mondene se desfășoară periodic în elegantele spații ale palatului Cercului Militar, marcând efervescenta fenomenului cultural în acest univers al orizonturilor spirituale, căci așa cum afirma George Călinescu: „Cultura e al doilea și cel mai solid teritoriu al patriei”.

Reper major al istoriei edificiilor capitalei și în egală măsură un edificiu al istoriei, palatul Cercului Militar Național, aflat, la început de mileniu, la 140 de ani de la înființarea primului Cerc Militar al Ofițerilor și la 100 de ani de la finalizarea construcției, a fost și rămâne un simbol al armatei române, un monument istoric, o capodoperă arhitectonică și un nucleu al spiritualității naționale, confirmând pe deplin afirmația marelui istoric Nicolae Iorga: „O armată fără steag de cultură e o gloată, nu o oaste”.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*